

'Wise Use' in jachtgebruiken: een verhullend begrip

Pierre Maréchal

Inleiding

Economische hulpbronnen voor de bevolking bestaan er zowel in soorten als in dimensies. Er zijn natuurlijke hulpbronnen, die al dan niet vernieuwbaar zijn, hulpbronnen die uit levende of uit dode materie bestaan. Daarnaast hebben verscheidene levende hulpbronnen een sociaal-economische betekenis zonder dat zij in hun bestaan of voorkomen worden aangetast. Buitendien hebben met name levende hulpbronnen, in evolutionaire zin, een eigen bestaansreden.

Verstandige gebruikmaking of benutting ('Wise Use') van natuurlijke hulpbronnen lijkt een goed toe-pasbare term te zijn om het begrip oogsten voor de moderne bevolking te verduidelijken c.q. bespreekbaar te maken. Het benutten, in termen van het 'Wise-Use'-beginsel, dient het bestaan op een functioneel niveau van levende hulpbronnen niet aan te tasten. Traditionele vormen van dit oogst-beginsel kunnen afgezet tegen onze huidige kennis, vaak onbedoeld ingrijpen in de overlevingsstrategie van soorten. Overlevingsstrategieën zijn, naast verschillende vormen van isolatie, medebepalend bij de ontwikkeling en het zichzelf kunnen handhaven van soorten in een voortdurend veranderend milieu. In sommige gevallen kan het bij herhaling ingrijpen of oogsten, bijvoorbeeld om actuele economische redenen, ertoe leiden dat elders of in andere economische sectoren van de samenleving problemen ontstaan (= externe diseconomie).

'Wise Use' een politiek begrip

Het begrip 'Wise Use', oogsten zonder aantasting van de bestaande voorraad (stock) van levende natuurlijke hulpbronnen, is in alle opzichten een verhullend begrip. Waarschijnlijk ontleent het zijn bestaan in het verre verleden aan de praktijk van de opkomst van de agrarische/verzamelcultuur. Er zijn voldoende aanwijzingen dat de mens voordien zijn levende hulpbronnen, als gevolg van zijn eerste levensbehoeften en voor ons moderne mensen duistere rituelen, tot uitstervens toe vervolgde. Als in het volgende seizoen moet worden gezaaid, is het nuttig om een deel van de oogst van het huidige seizoen te bewaren als uitgangsmateriaal (stock) om een nieuwe oogst in het daarop volgende seizoen (= overlevingsgarantie) te kunnen bewerkstelligen. Zo zijn er naar gelang het onderwerp talloze voorbeelden van het vormen van voorraden en van oogsten die bovendien dikwijls veranderen als gevolg van het actuele economische denken of mode in het specifieke tijdsgewricht. 'Wise Use' refereert daarom altijd aan een sociaal-economisch kader. Wanneer de benutting van hulpbronnen door de ontwikkeling van nieuwe of van meer betrouwbare hulpbronnen wordt gemarginaliseerd, ontstaat een vaag sociaal-economisch circuit waarbij subculturen en tradities als dominerende drijvende krachten bij het behoud ervan figureren.

In deze context worden allerhande bestaande argumenten gebruikt om de traditie te rechtvaardigen. Nieuwe inzichten vormen hierbij een min of meer natuurlijke vijand. Zodra nieuwe inzichten door een dergelijke subcultuur worden geaccepteerd, vervalt ook (een deel) van hun traditionele sociaal-economische context. Het is dus zaak voor zo'n onderhavige subcultuur, zoals de 'jagerswereld' er een is, om de doelstellingen 'in een modern jasje te steken' en aan te sluiten bij een ontwikkeling in de dominante cultuur van het moment. De kunst is daarbij vooral het eigen ideeëngoed te behouden en nieuwe inzichten of

ongewenste ontwikkelingen buiten schot te houden. Daartoe behoort ook de instelling van een soort tuchtraad, waarbij collega's die zich niet aan de spelregels houden, intern terecht worden gewezen (vergelijk met Medische Tuchtraad waar de bevolking ook geen greep op heeft). Het 'Wise-Use'-beginsel wordt daarmee een te pas en te onpas te gebruiken politiek beginsel. Te pas wanneer het gaat om iets van de natuur over te houden zoals in Derde-Wereldlanden omdat voorshands geen andere oplossing haalbaar is (bijvoorbeeld de Ramsar Conventie 1974). Te onpas wanneer het niet convenieert met de algemeen onderkende noodzaak om tot veiligstelling van natuurlijke hulpbronnen te komen of in conflict komt met andere (inmiddels verworven) sociaal-economische nutsfuncties. Het levende zichzelf handhavende dier in de natuur heeft inmiddels een geheel andere betekenis verworven binnen onze moderne samenleving dan dat bijvoorbeeld vijftig jaar geleden nog het geval was.

'Wise Use' en de economische referentie

Wanneer 'Wise Use' verstandige gebruikmaking suggereert en als het daarbij gaat om het benutten van onze inheemse fauna en flora om organisch materiaal te oogsten (door middel van terughoudendheid bij jacht en herintroducties), dan wordt impliciet aangenomen dat alle ins en outs rond het desbetreffende economische kader bekend zijn. Dat is beslist niet het geval. Niet altijd bij dieren, die hun gehele leven in hun omgeving verblijven en zeker niet bij migrerende soorten. De enige manier om een productieproces in de hand te krijgen is domesticatie met het instellen van allerlei voorzieningen om bekende en onbekende factoren die de gang van de productie negatief kunnen beïnvloeden, in te perken. En zelfs dan nog worden wij geconfronteerd met externe niet-economische factoren (vergelijk dierlijke productie en de daarbij ontstane vermessing met gevolgen voor hele natuurlijke levensgemeenschappen en economisch nadeel

voor onze samenleving). Daarbij heeft een jager en zelfs ook natuurbeschermers die niet aan jacht doen, bovendien een ander probleem. Bevoordeling van een specifieke soort (inclusief het nemen van de daarbij behorende maatregelen zoals biotoop- en/of habitatbeheer) leidt tot fixatie waarbij impliciet een aanslag wordt gedaan op de genetische ontwikkeling van de betrokken soort(en) en waarbij disharmonie ontstaat binnen de ontwikkelingen van het ecosysteem waarvan de biotoop en de habitatplek een onderdeel zijn. Wanneer wij het 'Wise Use'-beginsel zouden willen toepassen in combinatie met 'wat heet 'biotoopherstel c.q. -ontwikkeling', wordt daarbij aangenomen dat de synecologische context waarin het geheel zich afspeelt voldoende bekend is. Dat is echter beslist niet het geval. Daarvoor behoeven wij maar te denken aan de populatiedynamische ontwikkelingen bij soorten en fluctuaties in de omvang van verspreidings-arealen.

Het 'Wise Use'-argument bij recreatieve jacht suggereert aldus niet alleen dat alle ins en outs rond het te gebruiken 'produkt' bekend zijn, maar inherent hieraan is tevens de 'bewaking' van de stock. Er zullen aldus al dan niet wettelijk toegestane handelingen worden verricht die niet in samenhang zijn met de synecologische context waarin het gebruik plaatsvindt.

Een wettiging van de 'Wise Use'-gedachte bij de exploitatie van in het wild levende dieren ligt in de idee dat er in de natuur sprake is van evenwicht. En... als dat er niet meer is, dient dit te worden hersteld. Op deze filosofie berust het klassieke 'rentmeesterschap' met daaraan vastgekoppeld de mogelijkheid om te oogsten. Bovendien bestaat er nog de uitdrukking 'goed rentmeesterschap', kennelijk bedoeld om binnen de aanhangers van de rentmeesterschapsidee een kastenselsel te ontwikkelen!

Alle bekende moderne synecologische data wijzen uit dat er op lokaal en zelfs op regionaal niveau geen sprake is van zoiets als natuurlijk evenwicht. Het bestaat alleen in de fantasie/droomwereld van mensen. Mensen hebben immers van oudsher sociaal-economisch belang bij een 'stabiel' lijkende leefomgeving. In deze context is het vermoedelijk beter de vraag te stellen: Is jacht in de gegeven situatie in ecologische optiek zinvol?

Ten slotte kan het 'Wise-Use'-beginsel ook worden opgevat als verhullend bezuinigingsbeleid van overheden. Immers wanneer velen zich zonder betaling, al is het uit persoonlijke motieven, bemoeien met de beperking van wets- of gebruiksovertredingen, daarmee bijdragend aan het behoud van het erfgoed van de gemeenschap, lijkt dat verstandig te zijn.

In dit geval lijkt het erop dat de symbolische 'overdracht' van de gemeenschapstaak mate-

riël is bedoeld en dat de claim om dit te mogen uitvoeren, wordt neergelegd bij een subcultuur die filosofisch gezien stilstaat. Behoudens de aan de mens voor hun voortbestaan gebonden gedomesticeerde dieren/planten zijn in principe de ons omringende van nature voorkomende soorten dragers van intrinsieke waarden (zelfrealisatie, beschermingsbehoefte, eigen opwaartse autonome ontwikkeling). Deze komen aldus overeen met onze eigen kwetsbaarheid als soort en als individu. Opvallend is dat er in deze tijd kreten worden geuit als 'natuurontwikkeling' of 'maakbare natuur'. Het ligt dan ook in de logica der dingen dat er zaken opduiken als het 'Wise Use'-beginsel. Beide ideeën suggereren economische kaders waar de handelingen in moeten kunnen plaatsvinden. Met als gevolg dat de overheden in hun hang om aan zoveel mogelijk wensen van de bevolking te voldoen, worden gedwongen financiële keuzen te maken.

Keuzen die aan een schijnrealisme zijn ontleend. Immers, datgene wat in de natuur voorspelbaar is, is een antropocentrisch ingevuld segment uit de enorme brij van niet voorspelbare toestanden. De voorspelbaarheid der dingen suggereert de onmythologisering van de natuur en dat je er binnen zekere grenzen dus ook iets mee kunt doen.

Door aldus te besluiten miskent de overheid het belang van de informatie inzake natuurkennis in de socio-culturele evolutie. Het ecologisch besef, dat overigens niet in conflict komt met technologische ontwikkelingen, wordt opgeofferd aan een interculturele machtsstrijd binnen de samenleving.

De verdeling tussen goed en slecht met als gevolg de onvermijdelijke socio-economische belangenwereld, gaat voorbij aan het feit dat in een democratie de overheid ook tot taak heeft morele gedragsrestricties te stellen ten opzichte van het benutten van de natuur waaronder in dit geval speciaal de dierenwereld. Het beperkt ons bovendien in onze mogelijkheden om de ware aard van ecologie als wetenschappelijk instrument voor de samenleving op dit punt (in de context van de gemeenschap plant, dier, mens) te leren kennen en te benutten.

De kortzichtigheid, geïllustreerd door de argumentatie dat benutting in de vorm van het oogsten van individuen uit een ecosysteem een motief is bij de aansporing om tot biotoopbeheer te komen, is evident wanneer wij beseffen dat ecosystemen op zichzelf ook belangrijk voor ons zijn, zonder er iets materieels uit te oogsten. In dit kader is het beter te komen tot een noodwacht in de vorm van een in ecologisch en wetenschappelijk opzicht gecontroleerde beheerjacht bij probleemgevallen, dan doorgaan met af te stevenen op voortgaande ontwrichting van de leefbaarheid van deze planeet.

■ P. Maréchal, Stichting Mondiaal Alternatief, project Ecologische en Economische Betekenis van Vogels, postbus 1187, 5602 BD Eindhoven.

LITTERATUUR:

Achterberg, W. & W. Zweers (eds.) (1986): Milieufilosofie. Tussen theorie en praktijk. Utrecht.
Agrasot, P. & J.P. Ledant (Eds.) (jaar?): Dossier: Wildlife. Rised-Bulletin 7. EEB-RISED, Brussel.
Bajohr, W.A. (1985): Vom waidgerechten Jagen, Jagd und Hege als andgewandter Umweltschutz. München.

- Cobbing, P. & B. Stoe (1992):** The application of contingent valuation to the economic valuation of environmental resources. University of Aberdeen. Aberdeen.
- DeAngelis, D.L. (1987):** Equilibrium and nonequilibrium concepts in ecological models. *Ecological Monographs* 57 (1): 1-21.
- Jansen, M. (1991):** Verstandig gebruik als beheers-instrument. *De Nederlandse Jager* 96 (14): 470-471.
- Jedick, E. (1990):** Biotopverbund. Stuttgart.
- Makink, G.F. (1981):** Geen plaats voor jagers? *Ecoscript* 10. Mondiaal Alternatief, Zandvoort.
- Maréchal, P.L.Th.A. (1982):** Spreeuw (*Sturnus vulgaris*). *Ecoscript* 12.27N. Stichting Mondiaal Alternatief EEBV, Zandvoort.
- Maréchal, P.L.Th.A. (1985):** De economische betekenis van vogels 'Meer dan brood alleen'. *Ecoscript* 30N. Mondiaal Alternatief EEBV, Eindhoven.
- Maréchal, P. (1991):** Ecologie. Een economische werkelijkheid. Reaal Ecoboek, Lisse.
- Maréchal, P.L.Th.A., F. Rosenzweig & J. Taapken (1981):** Naar een ecologisch verantwoord faunabeheer. Een bijdrage tot de discussie over jagen, vangen en alternatieven voor het beheer van in het wild levende diersoorten. *Ecoscript* 16. Mondiaal Alternatief, Zandvoort.
- Noderhaug, M. (1980):** Tomorrow in the making. *Naturopa* 34/35: 26-27.
- Platform Verantwoord Faunabeleid (1994):** Wise Use is geen rechtvaardiging voor jacht. *Het Vogeljaar* 42 (3): 97.
- Spaans, A.L. (red.) (1989):** Wetlands en watervogels. PUDOC, Wageningen.
- Western, D. (1992):** The biodiversity crisis: a challenge for biology. *Oikos* 63: 29-38.

Groninger Vogelbeschermers van het jaar 1995

Op 7 juni 1996 reikte de voorzitter van de Vereniging Avifauna Groningen, Caroline Elfferich-de Jong, de door de vereniging ingestelde prijs 'Groninger Vogelbeschermers van het jaar' in het Provinciehuis uit aan mevrouw G. Compaan-Veldman en de Stichting Landschapsbeheer Groningen.

De prijs bestond, zoals gewoonlijk, uit een aquarel van Erik van Ommen. Op de hem welbekende, eigen wijze hield Alco van Klinken een leuke inleiding.

De jury bestond uit Fred Bosman, Henk Poortinga, Kees van Scharenburg en Wim Woudman. Hieronder laten wij de tekst volgen van het juryrapport.

De door de Vereniging Avifauna Groningen ingestelde prijs 'Vogelbeschermers van het jaar' is voor 1995 toegekend aan mevrouw G. Compaan-Veldman voor het beschermen van in en aan haar huis broedende Huis- en Boerenzwaluwen.

Deze zwaluwen zijn karakteristieke soorten voor het platteland. De laatste jaren lijken ze in aantal af te nemen. De Vereniging Avifauna Groningen inventariseert het zwaluwenbestand al jaren. Het huis van de familie Compaan vormde gedurende jaren een vaste, vertrouwde stop. Succes was verzekerd, waarbij opviel dat de bewoners veel belangstelling en zorg hadden voor de zwaluwen.

Van groot belang voor beide zwaluwsoorten is hoe bewoners van huizen met de nesten omgaan. Een zwaluwnest geeft wat rommel en men moet bij werkzaamheden aan het huis met overleg te werk gaan. Speciaal Huiszwaluwen zijn erg gevoelig voor de kleuren van hun nestomgeving. Boerenzwaluwen dienen een voortdurende vrije toegang te hebben tot hun nestgelegenheden in de schuur, ook dat vereist enige zorg. De zwaluwen bestaan eigenlijk bij gratie van het tolereren van wat overlast. Maar men krijgt er wat van terug. Een vrolijk gekwetser rond huis en altijd weer het spannend wachten op de eerste vogels die in april aankomen.

De familie Compaan let ook op het verloop van het broedproces. Toen het eens met een huiszwaluwnest mis dreigde te gaan, maakte ze zelfs

een soort couveuse voor jongen uit een teloor gegaan huiszwaluwnest. Een op de vensterbank vastgespijkerde sigarenkist bracht uitkomst!

Met het uitreiken van de prijs 'Vogelbeschermers van het jaar 1995' wil de jury onderstrepen, in de geest en traditie van de onderscheiding, dat het beschermen van de natuur iets is dat alle inwoners van de provincie aangaat en ieder dat in zijn eigen omgeving vorm kan geven. Ze hoopt tevens dat daarmee voor de bescherming van de zwaluwen ook anderen worden gestimuleerd een bijdrage te leveren aan de in standhouding van deze soorten voor de Groninger natuur.

De door de Vereniging Avifauna Groningen ingestelde prijs 'Vogelbeschermers van het jaar' is voor 1995 tevens toegekend aan de Stichting Landschapsbeheer Groningen te Haren voor haar bijdrage aan de bescherming van in landschapselementen voorkomende vogels.

Landschapselementen als erven, poelen, dobben, singels, sloten en bosjes vormen een belangrijk en karakteristiek onderdeel van het Groninger landschap. Ze zijn tevens belangrijk als biotoop voor diverse vogelsoorten. De afgelopen jaren zijn door intensivering en achterstallig onderhoud veel landschapselementen verdwenen of in kwaliteit teruggelopen. Mede daardoor zijn de voor deze elementen karakteristieke vogelsoorten in aantal afgenomen.

De Stichting Landschapsbeheer Groningen levert door haar werkzaamheden een belangrijke bijdrage aan de instandhouding en het herstel van allerlei landschapselementen en daarmee van de daarvan afhankelijke vogelpopulaties. Deze werkzaamheden bestaan uit het onderhoud van deze elementen, het herstel ervan en de aanleg van nieuwe elementen. Belangrijk is ook dat de laatste jaren door het samen met de boeren opstellen van bedrijfsplannen mogelijkheden ontstaan voor een vogelvriendelijker agrarische bedrijfsvoering.

Met het toekennen van de prijs wil de jury de stichting, haar bestuur en de medewerkers bedanken voor hun inzet. Ze spreekt de hoop uit dat de prijs een stimulans vormt om op de ingeslagen weg voort te gaan en dat deze activiteiten de in het Groninger cultuurland voorkomende planten en dieren ten goede blijven komen.